

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 27.

Lördagen den 11 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes och godkändes de i kammarens sammanträden den 2 och 3 innevarande april förda protokoll.

Efter det vidare för justering upplästes protokollet för den 4 dennes, begärdes ordet af

Herr Lyttkens, som yttrade: Jag har icke begärt ordet för att klandra de personer, hvilka vid öfverläggningen om lagutskottets betänkande angående fattigvården anförde ett exempel på, att "hvitt slafveri" egde rum i Sverige genom att hänvisa till den artikel, som fans återgifven i Jemtlandsposten för den 25 mars innevarande år, och hvilken under rubriken "hvitt slafveri" omnämnde en person, som skulle hafva varit vansinnig, i högsta grad vanvårdad och 29 gånger gått på auktion till den mestbjudande. Jag klandrar icke de personer, hvars känslor upprördes af, att en sådan behandling kunde opåtaladt få ega rum vid fattigvården, utan jag har begärt ordet för att få tillfälle att vederlägga detta påstående, på det att detsamma ej måtte i Riksdagens protokoll kvarstå för eiterverlden såsom ett exempel på behandlingssättet af de fattige under vår tid.

Nämnda tidning hade redan dagen före den ifrågavarande diskussionen här i kammaren, eller fredagen den 3 april, en artikel intagen under samma rubrik "det hvita slafveriet". Jag vill icke återgifva hela den långa artikeln, men resumén deraf är, att tidningen beklagar, att den ifrågavarande notisen influat. Tidningen säger: "Meddelaren uppgifver, att personen gått på auktion 29 gånger. Detta är *ej sanning*; han har *två* gånger på enskild väg *bortackorderats*, hvilket plägar ske med socknens alla fattiga. Ej heller torde han hafva behandlats som en slaf, hvilket insändaren påstår. Opartiske socknemän torde hellre gifva den, som skött den olycklige mannen, det erkännande, att denne blifvit ovanligt väl behandlad, hvilket äfven visas derutaf, att han i kyrkan kunnat visa sig bland folk." Artikeln slutar med: "På samma gång vi beklaga, att vår meddelare farit med osanning, hafva vi genom

Andra Kammarens Prot. 1891. N:o 27.

införandet af ofvanstående genmäle velat gifva Frösö kommun och den åsyftade kommunalledamoten i synnerhet den upprättelse de förtjena.“

Jag anhåller, att detta får inflyta i dagens protokoll, på det att denna uppgift, som af en okänd person blifvit till tidningens redaktion insänd och af denna på god tro intagen samt sedermera legat till grund för yttranden vid frågans behandling i denna kammare, icke måtte qvarstå ovederlagd.

Jag upprepar ännu en gång, att jag icke klandrar de herrar, som här känt sig upprörda af saken, men väl den tidning, som intagit notisen om en så afskyvärd sak utan att på förhand hafva gjort sig underrättad om sanningsenligheten deraf.

Vidare anfördes ej. Det ifrågavarande protokollet blef här- efter af kammaren godkänt.

§ 2.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts i senaste sammanträdet aflemnade propositioner till Riksdagen:

angående afsöndring af jord från kronoegendomen Stora Kungsladugården n:o 1 om 8 mantal af Södermanlands län;

angående jordafsöndring från förra militiebostället n:o 2 Söndraby i Kristianstads län; och

angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Neder Kjellsby med kyrkotegen i Göteborgs och Bohus län.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 4; och

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10.

§ 4.

Föredrogs och bifölls statsutskottets utlåtande n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dödande af en till säkerhet för statens fordran hos Gotlands jernvägsaktiebolag uti bolagets jernväg meddelad intekning.

§ 5.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande, n:o 34, i anledning af Riksdagens år 1890 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra

af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1889.

§§ 1 och 2.

Lades till handlingarne.

Under § 3 hemstälde utskottet:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru vida åtgärder lämpligen må kunna vidtagas till fångförslingens anordnande på sådant sätt, att kostnaderna för densamma må kunna nedbringas.

Ang. nedbringande af kostnaderna för fångtransporter.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Palm: Utskottet säger å sid. 7 i motiveringen: "Utskottet har till en början velat erinra, att, då fångvårdsstyrelsen i sitt ofvannämnda utlåtande angifvit, att kostnaden för fångars transport i medeltal för år 1889 kunde anses utgöra 13 kronor 63 öre för hvarje fånge, styrelsen såsom grund för sin beräkning utgått från antalet under året nykomne fångar; men då i detta antal, utgörande 19,715, intagits jemväl sådana nykomne fångar, som i saknad af tillgång till böters gäldande införts i häkte för undergående af förvandlingsstraff, synes styrelsens beräkning i någon mån vilseledande, enär transporten af sistnämnde fångar, för år 1889 utgörande 13,647, kan antagas i regeln hafva föranlett obetydliga, ofta inga kostnader, ett antagande, som särskildt gäller de i Stockholms ransakningsfängelse och Göteborgs länsfängelse intagne bötesittare, hvilkas antal år 1889 uppgick till 6,911."

När jag i går läste denna motivering, kan jag icke neka till, att den föreföll mig högst märkvärdig. Då man vet, att af de fångar, som införas till bötesförvandling, transportkostnaden för en enda fånge kan uppgå till öfver 100 kronor, så syntes det mig egendomligt, att kostnaden här för denna kategori var så obetydlig. Jag gick därför upp i fångvårdsstyrelsen och begärde en uppgift om, hvad transportkostnaden för denna kategori af fångar hade belöpt sig till för år 1889. Jag kunde då icke erhålla någon uppgift om, hvad kostnaden i detta fall utgjort för hela riket, men för fyra län hade kameralbyrån uträknat densamma. För Skaraborgs län uppgick hela transportkostnaden till 9,175 kronor 55 öre. Af denna summa hade bötesittarne kostat 4,690 kronor. I Blekinge län utgjorde totalkostnaden 9,659 kronor 38 öre, deraf 4,417 kronor 16 öre för bötesittarne. I Vesternorrlands län uppgick totalkostnaden till 20,874 kronor 22 öre, deraf 7,569 kronor 82 öre för bötesfångarne. I Jemtlands län var slutligen totalkostnaden 9,872 kronor 40 öre, deraf för bötesfångarne 3,337 kronor 1 öre. Summan af dessa fyra läns transportkostnader hade alltså under nämnda år uppgått till 49,581 kronor 55 öre och hela deras kost-

Ang. nedbringande af kostnaderna för fängstransporter.
(Forts.)

nad i detta fall beträffande bötesfångarne till 20,013 kronor 99 öre, d. v. s. 40 procent af hela transportkostnaden för dessa län. Detta tycker jag är talande nog för att visa, det fängvårdsstyrelsen haft ganska goda skäl för att vid beräkningen af hvad hvarje fånge kostar i transport äfven medtaga kostnaden för dem, som införas i häkte för förvandlingsstraffs undergående.

Vidare säger utskottet här: "Hvad sjelfva hufvudfrågan vidkommer, så och då kostnaden för fängtransporten, såsom ofvan antydts, uppgår till afsevärdt belopp och ett nedbringande af denna kostnad synes önskvärdt" etc.

Ja, det är visserligen sant, att 268,717 kronor 89 öre för transport af missgerningsmän på ett enda år är ett högst afsevärdt belopp, och det vore i högsta grad önskvärdt, att detta, likaväl som hela fängvårdsanslaget, kunde nedbringas, så att man till slut blefve det helt och hållet qvitt. Men jag tviflar på det högsta derpå, att man genom den nu föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle kunna uppnå detta mål.

För att man skulle företaga en sådan åtgärd, förutsattes ju, att ifrågavarande kostnad stigit i någon oroväckande grad. Jag har därför sökt taga reda på, om så varit förhållandet. Fängvårdsstyrelsen har i sitt svar på revisorernas anmärkningar i en tabell visat, att ifrågavarande anslag icke stigit, utan tvärt om betydligt förminskats sedan 1878 eller på 10 år. Går jag till baka till 1868, så visar fängvårdsstyrelsens berättelse för det året, att hela antalet nykomne fångar det året var 17,802, deraf 4,490 bötesfångar; år 1889 var deremot hela fångantalet 19,715, deraf 13,647 bötesfångar. Således har fångantalet sedan dess ökats. Hvad deremot kostnaderna för fängtransport beträffar, utgjorde de år 1868 285,425 kronor 68 öre, men år 1889 268,717 kronor 89 öre. Således hafva kostnaderna betydligt nedbragts, ehuru samtidigt fångantalet betydligt ökats och ehuru skjutslegan under tiden höjts från 80 öre till 2 kronor. Under sådana förhållanden anser jag den slutledning, hvartill utskottet kommit, vara obefogad. Vill man hafva en nedsättning i fångantalet och kostnaderna för fängtransport, är det bästa och mest praktiska sättet — derom är jag öfvertygad — att verka för rusdrycksförbud. Jag anhåller därför att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Lades till handlingarne.

§ 5.

Utskottets yttrande godkändes.

§§ 6 och 7.

Lades till handlingarne.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

I riksstaten för år 1889 hade, enligt hvad revisorerna meddelat, reservationsanslagen till flottans nybyggnad och underhåll samt till flottans öfningar blifvit uppförda, det förra med 1,200,000 kronor och det senare med 670,000 kronor. Å anslaget till flottans nybyggnad och underhåll förefunnes vid revisionsårets början reservationer till belopp af 33,133 kronor 34 öre. Under samma år hade emellertid icke blott anslaget i dess helhet och reservationerna åtgått, utan jemväl derutöfver för med anslaget afsedda ändamål användts ett belopp af 52,504 kronor 99 öre, hvilket, på grund af kongl. brefvet den 10 april 1890, uppförts å anslagets besparingskonto såsom öfverbetalning. Alltså balanserade anslaget vid revisionsårets slut med en skuld af 52,004 kronor 99 öre, uppförd å nyssnämnda konto under rubriken "tillgångar vid årets slut, öfverbetalning".

Hvad åter anginge anslaget till flottans öfningar, förefunnes redan vid revisionsårets början en från föregående år balanserad öfverbetalning af 79,496 kronor 51 öre. Under revisionsåret hade detta anslag ytterligare öfverskridits med 28,975 kronor 45 öre, hvilket belopp, på grund af ofvannämnda kongl. bref, likaledes uppförts å anslagets besparingskonto såsom öfverbetalning. Till följd deraf balanserade likaledes detta anslag vid revisionsårets slut med en skuld af tillsammans 108,471 kronor 96 öre, uppförd å anslagets besparingskonto under rubriken "tillgångar vid årets slut, öfverbetalning".

Med anledning af hvad revisorerna sålunda meddelat hemställde utskottet i förevarande paragraf:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till återbringande af jemvigt i anslaget till flottans öfningar samt till förekommande för framtiden af anticipationer å samma anslag.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts, bland annat

af herrar *Sven Nilsson*, *O. Jonsson* i Hof, *P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörarp, *P. Ersson* i Vestlandaholm och *I. Lyttkens*; samt

af herr *P. Andersson* i Högkil, som yrkat, att statsutskottet med anledning af revisorernas förevarande anmärkning bort förfara i öfverensstämmelse med föreskrifterna i 39 och 57 §§ riksdagsordningen.

*Ang. öfverbet
alningar å
anslaget till
flottans
öfningar.*

Ang. öfverbet
alningar å
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Andersson i Högkil: Med åberopande af min vid detta utlåtande fogade reservation anhåller jag att få till protokollet antecknadt, att jag icke kunnat vara med om att godkänna det slut, hvartill utskottet kommit. Statsrevisorerna hafva behandlat denna fråga i öfverensstämmelse med den för statsrevisorerna gällande instruktion. Jag har ansett och anser fortfarande, att statsutskottet bort behandla frågan i öfverensstämmelse med de tydliga föreskrifterna uti 39 § riksdagsordningen. Jag har således både såsom statsrevisor och såsom ledamot af statsutskottet gjort hvad jag ansett vara min pligt. Men i det skede, hvori man nu bragt frågan, har jag intet yrkande att göra.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre von Otter: Med anledning af de anmärkningar, som framstälts mot öfverbetalningen å anslaget till flottans öfningar, anhåller jag att få lemna några meddelanden angående de omständigheter, som utgjort de hufvudsakliga orsakerna hertill.

Jag ber då att i första rummet få fästa uppmärksamheten på svårigheten, att icke säga omöjligheten, af att på förhand något så när noggrant beräkna kostnaderna för de olika expeditioner, som skickas ut. Jag har gjort ganska noggranna beräkningar i den vägen, men kostnaderna variera högst betydligt. Den ena gången äro de större, den andra gången mindre, än beräknadt. Så t. ex. händer det, att expeditionskostnaden för samma fartyg för lika tid ena året uppgått till 40,000 kronor, det andra året till blott 20,000 kronor, och tvärt om. Detta vållar naturligtvis en icke obetydlig svårighet vid beräkningen.

Det är synnerligen konsumtionsartiklarne, såsom kol, olja och talg m. m., som variera i pris och förbrukning och därför äro oberäkneliga.

En annan post, som också är oberäknelig, är rustningskostnaden. Denna borde naturligtvis kunna temligen noga beräknas, men kan det icke till följd af underhållsanslagets otillräcklighet, hvarom framställningar förnyade gånger blifvit gjorda till Riksdagen utan att man fått det nödiga behovet fylldt. Detta senare anslag räcker nemligen icke till att hålla flottans fartyg i det skick, som vore önskvärdt. När penningarna äro slut, måste man upphöra. Då nu fartygen skola skickas till sjös, finner man därför icke sällan en och annan brist, som måste afhjelpas. Huru skall detta ske? På underhållsanslaget finnas icke medel att tillgå. Man måste då tillgripa expeditionsmedlen, om man icke skall gå till sjös med otjenstbara fartyg. Så har måst ske flere gånger. Såsom exempel på huru rustningskostnaderna variera kan jag nämna, att desamma för samma fartyg det ena året uppgått till 14,000, det andra året till 4,000 kronor. Det är ju tydligt, att man under sådana förhållanden ej kan på förhand göra så noggranna beräkningar som önskligt vore.

Jag vill dock medgifva, att de nu anförda skälen icke

ensamt äro tillräckliga för att ursäktla öfverskridandet af öfningsanslaget, ehuru de dertill bidragit. Men det finnes ett annat skäl, och detta är äfven det hufvudsakligaste. Herrar revisorer, som uppmärksammat den ifrågavarande öfverbetalningen, hafva utan tvifvel äfven funnit, att denna begynt med år 1888, således samma år som den nya sjömanscorpsen bildades.

Då denna corps uppsattes med sitt unga präktiga folk, sökte man att bibringa dem all den utbildning och öfning, som var möjlig, och i öfverenstämmelse dermed uppgjordes ett öfningsprogram, upptagande hvad man ansåg erforderligt och önskvärdt, och detta program har också visat sig synnerligen fördelaktigt i afseende på tjänstbarheten och manskapets utbildning, men beklagligtvis har det befunnits allt för dyrbart.

Jag ber få nämna, att den kommission, som uppgjorde detta förslag till program, hade upptagit ännu vida dyrbarare öfnings-expedition, men jag nedsatte den betydligt, och det har visat sig att de ändock blifvit för kostsamma. Som bevis därför vill jag nämna, att t. ex. skjutskolan, som för två år sedan kostade 49,000 kronor, förlidet år kostade 98,000 kronor, allt till följd af det nya värfvade manskapets föreskrifna utbildande.

Om man nu tänker sig, att ensamt konsumtionsartiklar och diverse för år 1890 representerade en kostnad af 330,000 kronor eller omkring hälften af hela anslaget och dertill lägger rustningskostnaderna 95,000 kr., så har man der redan i det närmaste två tredjedelar af hela öfningsanslaget. Att här skola vara stora variationer, är uppenbart; och det är icke möjligt att på förhand beräkna dem. Vidare kommer här en praxis, som tillämpats förut i mer än 20 år, sålunda långt före min tid såsom chef för departementet, en praxis, som förekommit utan att statsrevisorerna tillförene gjort någon anmärkning deremot. Denna praxis har bestått deruti, att man beräknat kostnaden från sommar till sommar och icke efter kalenderår. Orsaken dertill åter är den, att fartygen som gå ut på långresor *äfvensom* det fartyg som kommenderas till västkusten, vintertiden i regeln komma hem först i slutet af april månad, och årets öfningar bestämmas redan i februari, då man följaktligen icke kan känna, hvartill kostnaden för förenämnda expeditioner kan komma att uppgå.

Man tager denna kostnad därför icke heller i beräkning för det löpande året, utan först för det nästföljande, hvarigenom man naturligtvis äfven anteciperar på detta senare års anslag. Detta har som sagdt varit gammal praxis och jag har ansett mig desto hellre kunna tillämpa densamma, som anmärkning deremot hittills icke blifvit gjord, och den ingen kostnad medfört för statsverket.

Under de första sju åren, jag var chef för sjöförsvarsdepartementet, gick anslaget i hop och lemnade öfverskott hvarje år, men detta ändrades, när den nya sjömanscorpsen tillkom. Jag sökte då hålla kostnaderna inom vederbörliga gränser, men det har misslyckats, jag kan icke hjälpa det. Och äfven under sistlidna år har uppkommit en icke obetydlig brist. Emellertid ber jag få upplysa, att åtgärder för innevarande år blifvit vidtagna för att nedbringa

*Ang. öfverbet
alningar å
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)*

Ang. öfverbe-
talningar å
anslaget till
Rottans
öfningar.
(Forts.)

kostnader och utjemna bristen, men det ber jag också särskildt få fästa statsrevisorernas uppmärksamhet på, att hela bristen icke kan under innevarande år betäckas, men jag hoppas med säkerhet att så skall kunna ske under nästa år och öfningsanslaget åter komma på plus.

Herr Sven Nilsson: Herr talman! Jag har såsom herrarne finna låtit anteckna mig såsom reservant emot statsutskottets hemställan i nu förevarande punkt; och jag har gjort det för att komma i tillfälle att uttala mig i frågan, då jag icke lyckades få det förslag, som föreligger från utskottet, sådant som jag önskade.

Jag kan visserligen medgifva, att man må hända icke bör föreslå vidtagandet af fullt så stränga åtgärder, som den ene reservanten föreslagit, då vi veta att detta icke kan leda till någon åtgärd, sådan som Riksdagen nu är sammansatt. Men jag har i alla fall föreställt mig, att frågan är af den beskaffenhet, att man bort uttala sig allvarligare än statsutskottet gjort. Såsom kammaren nog torde erinra sig, hafva under den senare tiden åtskilliga beslut fattats inom regeringen, om hvilka beslut man väl kan säga, att Riksdagen icke rätt gerna — i synnerhet icke denna kammare — kan vara belåten med. Vi erinra oss t. ex., huru som för ett par tre år sedan regeringen föreslog Konungen att utfärda en särskild värnpligtslag vid sidan af den Konung och Riksdagen förut gemensamt stiftat. Detta förslag, som väl vunnit vederbörlig fastställelse, men ännu ej blifvit tillämpadt, meddelades till Riksdagens kännedom. Statsutskottet, som fick detta ärende till behandling, uttalade sig då i mycket skarpa ordalag emot det vidtagna förfaringssättet. Ja, de uttryck, som utskottet dervid begagnade i sitt betänkande, voro säkerligen af sådan skärpa, som knappast något annat statsutskottsbetänkande under det nya statsskicket. Men trots detta skarpa uttalande finner man, att regeringen det oaktadt upprepade gånger äfven på lagstiftningsområdet vidtagit sådana åtgärder, med hvilka Riksdagen icke kan vara särdeles belåten. Och vi lära väl snart derom få kännedom, när dechargebetänkandet från konstitutionsutskottet om några dagar kommer på kammarens bord.

Så äfven i afseende på anslag. Riksdagen lemnar frikostiga anslag till nästan hvart enda ändamål, som Kongl. Maj:t begär, ja till och med i många fall — tack vare Första Kammarens hjälp — så rikliga, att det på många håll möter starka och rättmätiga protester. Men det oaktadt finner regeringen sig föranlåten att öfverskrida dylika anslag; och jag hemställer till kammaren sjelf, i hvilken ställning Riksdagen skall komma gent emot en regering, som behandlar frågorna på sådant sätt, och om denna ställning verkligen kan vara Riksdagen värdig. Vid innevarande års riksdag finna vi, att regeringen sjelf meddelat kamrarna, att Kongl. Maj:t öfverskridit de anslag, som Riksdagen beviljat i ett par särskilda fall. Det ena var till inköp af enskilda telefonlinier. Dertill lemnade Riksdagen ett synnerligen stort anslag, men det oaktadt behagar regeringen vid sidan af detta anslag låna upp medel och

använda dem för ändamålet, i rak strid emot Riksdagens beslut. — Afven ett anslag, på fjerde hufvudtiteln, har på samma sätt blifvit öfverskridet, fastän obetydligt.

När man ser regeringen gå till väga på sådant sätt, bör det icke kunna förundra någon, om man söker nedlägga en allvarlig gensaga emot ett sådant förfarande, och jag tror därför, att det varit statsutskottets pligt att i vida allvarligare ordalag, än som skett, uttala sig emot regeringens tillvägagående i det fall, som här är i fråga, i synnerhet som öfverskridandet af detta anslag fortsatts under många år. Vi hafva nyss hört af chefen för sjöförsvarsdepartementet, att det varit öfverskridet under 20 års tid — må hända förstod jag icke hans uttryck riktigt, men jag fattade hans uttalande så — åtminstone är det faktiskt, att anslaget öfverskridits åtskilliga gånger under den nuvarande sjöministerns tid. Det synes mig då hafva varit den statsrådsledamotens pligt att företrädesvis hålla utgifterna inom behöriga gränser, men när anslaget omöjligan kunde hållas inom de gränser Riksdagen bestämt, hafva kommit och anmält detta förhållande för Riksdagen och i sådant fall begärt en ökning i anslaget, då Riksdagen varit i tillfälle pröfva behovet. Så har man gått till väga i två särskilda fall vid denna riksdag, då tvenne andra statsrådsledamöter af Riksdagen begärt förhöjning i otillräckliga anslag. När en ledamot af regeringen går till väga på sådant sätt som i dessa 2 fall, synes mig föreligga något förmildrande omständigheter, och statsutskottet torde i sådana fall hafva anledning att gå mildare till väga. Men i detta fall, när anslaget öfverskridits den ena gången efter den andra, och det är nästan omöjligt att utaf räkenskaperna få reda på hur det hänger till hopa, hade jag för min del fordrat, att man bort i motiveringen till det förslag, som föreligger, säga allvarligare ifrån. Vi få väl hoppas — ehuru detta hopp för mig icke är stort, med den erfarenhet vi redan hafva — om skrifvelsen blir antagen i båda kamrarna, att dylika tilltag, om jag så må säga, från regeringens sida icke vidare skola upprepas. Ty då Riksdagen lemnat anslag och *bestämda* anslag, så bör regeringen också veta hvad grundlagen bjuder, eller att icke utan Riksdagens medgifvande öfverskrida dessa anslag. Riksdagen är och bör på så väl detta som på lagstiftningens område vara mån om sin rätt gent emot Kongl. Maj:t, i synnerhet då upprepade försök göras att förringa denna rätt.

Jag har emellertid intet yrkande att göra.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre von Otter: Jag ber få rätta en uppgift, som här under diskussionen lemnats, nemligen att ifrågavarande anslag skulle öfverskridits för *hvarje* år. Så har icke varit förhållandet, men det öfverskreds åtskilliga gånger på 1870-talet, hvaremot under de sju första åren, jag var chef för sjöförsvarsdepartementet, anslaget långt ifrån att öfverskridas tvärt om lemnat betydliga öfverskott. Det var med anledning af den nya sjömanscorpens uppsättning, som anslaget började öfverskridas.

Ang. öfverbet
talningar å
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)

Ang. öfverbe-
talningar å
anslaget till
flottans
öfvingar.
(Forts.)

Beträffande yttrandet, att Kongl. Maj:t endast behöfde vända sig till Riksdagen för att få behofvet afhjelpt genom ökad anslag, så erkänner jag visserligen, att Riksdagen år 1833 beviljade 120,000 kronor förhöjning i anslaget till flottans öfvingar och för hvilket jag äfven är tacksam, men hvad underhållsanslaget beträffar, hafva redan för många år sedan begärts 1,400,000 kronor dertill, men Riksdagen har beviljat endast 1,200,000 kronor. Jag minnes för tillfället ej, om detta omnämnts i Kongl. Maj:ts proposition äfven innevarande år; men marinförvaltningen har förnyade gånger påpekat detta behof i sina skrivelser. Riksdagen har dock icke velat vara med om att öka detta anslag.

Herr Hedin: Herr talman! Jag kan för min del alldeles icke dela den förhoppning, som nyss uttalades af min ärade vän på skånebänken beträffande verkningarna af ett sådant förfaringsätt, som föreslagits af statsutskottet. Ty exemplen äro sannerligen allt för talrika derpå, att beskedlighet och undfallenhet endast uppmana till nya öfverträdelser.

Vidare kan jag icke, herr talman, underlåta att anmärka, att det är *grundlagen* och icke godtycket, som bestämmer statsutskottets pligt i ett fall sådant som detta. När ett öfverskridande af något anslag ovedersägligen egt rum, då har statsutskottet grundlagens klara och tydliga ord att rätta sig efter. Föreskriften i 2 mom. af 39 § riksdagsordningen är fullkomligt otvetydig; den öfverlemnar icke åt statsutskottet någon som helst befogenhet att efter egen pröfning eller förgodtfinnande låta nåd gå för rätt; utan detta moment säger uttryckligen, att statsutskottet *skall* förfara på annat sätt, än statsutskottet här gjort.

Hans excellens herr statsministern friherre Åkerhielm: Jag har blott några få ord att säga med anledning af den öfverläggning, som här inom kammaren pågått. Det förvånar mig, om det skulle kunna påvisas bestämdt vara förhållandet, att — såsom en talare på skånebänken nyss yttrade — anslag blifvit af Kongl. Maj:t öfverskridna utöfver de belopp, hvartill de af Riksdagen beviljats, under flera år och i ofta förekommande fall, eller, såsom uttrycket föll sig, blifvit *i alla fall* öfverskridna. Jag erkänner villigt, att det icke varit med mina krafter fullt förenligt att följa alla regeringsarbetets olika ärenden i detalj. Men jag djerfves likväl påstå, att det varit och alltid skall vara mitt ärliga sträfvan, så långt mina krafter räcka, att noga tillse, att ett af Riksdagen beslutadt anslag icke öfverskrides. Att så varit förhållandet med det anslag, som statsutskottet med anledning af statsrevisorernas befogade anmärkning i denna punkt fäst sig vid, kan jag naturligtvis icke bestrida; jag har först af anmärkningen och sedan af räknenskaperna fått kännedom om förhållandet. Men med afseende å denna sak ber jag få för kammaren uttala, att, så vidt jag fortfarande får med detta ärende att skaffa, skall alldeles icke från Riksdagen, vare sig från båda kamrarne eller ens blott från den Andra, något beslut om en skrivelse vara behöfligt, ej heller

någon skärpt motivering för att förmå mig att göra hvad min pligt bjuder mig i slikt fall sjelfmant tillse.

Ang. öfverbetalningar å anslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Då jag antecknat mig såsom reservant i denna punkt, anser jag mig vara förpligtad att yttra några ord angående skälet dertill. Jag får då i första början öppet säga, att jag anser att statsutskottet icke haft någon som helst rätt att frångå 39 §:s i riksdagsordningen otvetydiga ordalydelse. Ty när ett utskott börjar gå sina egna vägar och icke följer den af våra grundlagar utstakade vägen, då kan man komma lika långt på sned i afseende på sättet för frågornas behandling, som regeringen kommit beträffande öfverskridandet af det ifrågavarande anslaget, och hvart sådant kan leda är ej svårt att förutse. Vill man stoppa sådant och hålla våra grundlagar i helgd, då hade icke varit något annat att göra än att följa det yrkande, som herr Andersson i Högkil framstälde i utskottet; men när detta yrkande icke fick majoriteten för sig, så återstår nu ingenting annat än att uttrycka sin egen åsigt och hafva sin talan öppen.

Jag ber få fästa herrarnes uppmärksamhet på sjelfva tendensen i vår statsförfattning och hvarthän det skall leda, om å ena sidan nästan hvarje anslag, som af Kongl. Maj:t eller af enskilde motionärer begäres, skall lösas genom gemensam votering i kammarne, i hvilket fall de flesta anslagsfrågor också gå igenom, och å andra sidan, om Riksdagen låter det sättet tillämpas, att, sedan den fastställt ett bestämdt anslag, man likväl tillåter regeringen att öfverskrida ett sådant anslag på det sätt, här och äfven i andra fall har skett. Hvart skall detta leda annat än därtill, att vår budget oupphörligen kommer att växa, så att man icke vet, hvar den skall stanna?

Det var ett yttrande af min ärade vän och kamrat på skånebänken, herr Sven Nilsson, som jag för min del icke kan vara med om, när han liksom uppmanade regeringen att, om något anslag befunnnes otillräckligt, komma fram och begära en förhöjning deri. Ja, är det verkligen otillräckligt, då må det så vara, då kan det ju vara riktigt att begära en förhöjning, men enligt min mening är detta icke fallet beträffande i fråga varande anslag, utan hade man här enligt min tanke bort reglera öfningarna så, att anslaget räckt till.

Jag har velat yttra detta, på det att det icke må vara kammaren obekant, att jag icke velat gå in på skrifvelseförslaget. Att nu göra något yrkande lönar sig naturligtvis icke, och jag gör det icke heller.

Häruti instämde herrar *Pehrson* i Törneryd, *Norman* och *Ersson* i Vestlandaholm.

Härmed förklades öfverläggningen i detta ämne slutad; och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Utskottets yttrande godkändes.

§§ 11 — 13.

Lades till handlingarne.

§ 14.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Lades till handlingarne.

§ 6.

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar m. m.

Med tillstyrkande af hvad i berörda kongl. proposition föreslagits hemstälde utskottet i föreliggande utlåtande:

“att Riksdagen må medgifva, att vid inträffande arrendeledighet af sådana söder om Norrland belägna, under förvaltning af domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lemna mer än 400 kronor, men icke utöfver 500 kronor, det må bero af Kongl. Maj:t att, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna, huru vida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas; samt

att, der Kongl. Maj:t pröfvar försäljning böra ega rum, densamma må ske i den ordning och under de vilkor, som enligt kongl. brefvet den 29 maj 1874 gälla för försäljning af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

dock under vilkor, att de genom försäljning inflytande medel skola användas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark; börande medlen inlevereras till riksgäldskontoret och der bokföras på sätt nu är stadgadt angående köpeskillingarne för de kronoegendomar, som säljas enligt kongl. brefvet den 29 maj 1874; äfvensom

att ej mindre köpeskillingarne för de kronoegendomar, rörande hvilkas försäljning beslut jemlikt kongl. brefvet den 18 maj 1888 fattas under tiden till och med utgången af år 1894, än äfven, under förutsättning af bifall till hvad här ofvan föreslagits rörande försäljning af sådana söder om Norrland belägna, under förvaltning af domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning

utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lemna mer än 400 kronor, men icke utöfver 500 kronor, köpeskillingarne för de egendomar af detta slag, rörande hvilkas försäljning beslut fattas under nyssnämnda tid, må för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark af Kongl. Maj:t disponeras och följaktligen på Kongl. Maj:ts requisition från riksgäldskontoret utbetalas.“

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

Efter föredragning af detta ärende lemnades ordet på begäran till

Herr Persson i Stallerhult, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Då jag vid detta utlåtande anmält min reservation, skall jag be att få yttra några ord. Jag har nemligen icke kunnat vara med om att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag i den del, som afser en utsträckning af rätten att försälja kronoegendomar med öfver 400 men under 500 kronors arrende. Jag skall söka att med några ord närmare utveckla, hvad som varit bestämmande för denna min åsigt.

Utskottet har anfört såsom stöd för försäljningen, att dessa egendomar äro så små, att de icke kunna med fördel för statens räkning bibehållas. Efter mitt sätt att se saken och efter genomseende af förteckningen på de egendomar af ifrågavarande slag, som ligga inom den valkrets, som jag representerar, kan jag alldeles icke finna, att ifrågavarande egendomar, åtminstone inom min hemtrakt, äro så små att de *derför* skola behöfva säljas. Vid den tid, då Riksdagen beslöt att sälja egendomar intill 500 kronors arrendevärde, fans det ett betydligt antal kronoegendomar, hvilka nu icke gifva 500 kronor i arrende, men som då betingade icke obetydligt deröfver, ja ända till 800 kronor. Jag kan t. ex. anföra, att bland de 23 stycken dylika arrenden, som ligga inom Vartofta och Frökinds härad, finnes det egendomar med ända till 150 tunnland skogsmark, väl beväxt med skog; och sådana egendomar kan man icke kalla små. Jag tror derför, att det vore oklokt, om staten afhände sig sådana egendomar.

Afven från en annan synpunkt kommer man till samma resultat. Genom den nya utarrenderingslagen för kronoegendomar hafva arrendatorerna kommit i en vida bättre ställning än förut, särskildt genom utsträckningen af optionsrätten. Arrendena blifva derigenom så uppskattade, att arrendatorn med fördel kan bibehålla sig vid arrendet. Skulle nu dessa egendomar säljas, exempelvis de 23 stycken, som finnas i min valkrets, så skulle ju arrendatorerna blifva skilda från sina arrenden. Men detta kan jag för min del icke med tystnad vara med om, utan måste opponera mig deremot.

Jag tror verkligen icke, att staten har råd att afhända sig den säkra inkomst af dessa egendomar, som den nu har; 145,000 kronor i årligt arrende är icke en ringa summa, och i den händelse försäljning komme till stånd, finge väl medlen en sådan användning, att man icke hade att påräkna ett öres inkomst, åtminstone icke under den närmaste framtiden. Man kan se huru de medel användts, som influtit för redan förut försälda egendomar. Syftet

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

dermed är väl att inköpa till skogsodling särskildt lämplig mark. Den förteckning, som skulle uppgöras i år, är visserligen ännu icke färdig till utdelning, så att man kan icke exakt angifva siffran. Men att döma af de inköp, som gjorts inom t. ex. Skaraborgs län, synes det, som om den inköpta marken till en del alldeles icke varit afsedd för skogsodling. Af den, som senast inköptes, utgjordes t. ex. öfver 300 tunnland af åker; och det vore väl icke meningen att medlen skulle så användas. Skall det fortsättas på sådant sätt, är det klart att alla dessa små arrendatorer få stryka på foten och att andra, kapitalstarkare personer uppträda såsom spekulanter till de stora egendomar som inköpas, under det de små förlora sina arrenden.

Jag vill därför vidhålla det yrkande, jag hade i statsutskottet, och att sålunda klämman må komma att lyda på följande sätt: "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte allenast på det sätt bifallas, att köpeskillingarne för de kronoegendomar, rörande hvilkas försäljning beslut, jemlikt kongl. brefvet den 18 maj 1888, fattas under tiden till och med utgången af år 1894, må för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark af Kongl. Maj:t disponeras och följaktligen på Kongl. Maj:ts requisition från riksgäldskontoret utbetalas".

Häri genom är Kongl. Maj:ts proposition bifallen endast så vidt den rör de medel, som inflyta för de egendomar, om hvilkas försäljning beslut redan fattats. Det läser icke heller vara så brådt med att försälja flera egendomar, ty af de egendomar som redan få försäljas, återstå ännu omkring 600 hemman, som äro till salu, och därför torde det icke vara någon fara att dröja ännu ett eller annat år.

Jag anhåller om proposition på mitt yrkande.

Vidare anförde:

Herr Lasse Jönsson: Herr talman, mine herrar! Då denna fråga behandlades inom statsutskottet, var jag icke närvarande, ty annars hade jag ställt mig vid den sista talarens sida som reservant, då jag hyser samma uppfattning i denna fråga som han, och anser att detta förslag icke alls leder till det dermed afsedda ändamålet att förbättra ställningen på landsbygden. På dessa egendomar fins ofta en besuten befolkning af personer, hvilka såsom arrendatorer kunna väl försörja sig och de sina, men hvilka icke hafva råd att inköpa hemmanen. Man har nu icke någon säkerhet för att, om dessa egendomar såldes, de icke skulle komma i större, kapitalstarkare jordegares våld, hvilka må hända skulle lägga dem i sambruk med sina förut innehafda stora egendomar, och i så fall komme ju denna kammare att handla i rak strid mot hvad den förut arbetat för, eller att bereda en tryggad tillvaro åt en på mindre egendomar besuten jordbrukarebefolkning.

Särdeles sorgligt skulle ock förhållandet blifva för de torpare, hvilka nu på dessa statens egendomar hafva egna hus. Dessa torpare eller husmän hafva nu sin besittningsrätt erkänd af arrendatorerna, och äfven vid nya utarrenderingar pläga domänförvalt-

ningens ombud taga hänsyn till dem och förbehålla dem rätt till deras jord; men skola dessa egendomar hädanefter försäljas, behöfver icke en blifvande köpare taga någon hänsyn till de rättigheter, som dessa torpare förut förvärfvat, utan de få taga bort sina hus och resa sin väg. Sålunda kommer man ock härigenom att motverka det ändamål, som man förut åsyftat, nemligen att få så många små sjelfständiga jordbrukare som möjligt.

Af dessa skäl kan jag icke vara med om detta förslag, utan instämmer i den förste talarens yrkande, nemligen att försäljningen icke måtte utsträckas att omfatta mer än högst de egendomar, som lemna 400 kronor i arrende.

Herr Sven Nilsson: Jag ber få fästa kammarens uppmärksamhet på, att det i första stycket af statsutskottets kläm angående dessa egendomar heter: "det må bero af Kongl. Maj:t att, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna, huru vida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas". Det är således icke sagdt att alla dessa egendomar, som lemna i arrende mellan 400 och 500 kronor, komma att gå under klubban, utan Kongl. Maj:t får bestämma, om den eller den egendomen skall försäljas eller icke. Således tror jag icke, att någon fara i detta afseende förefinnes.

Hvad nu beträffar den siste talarens yttrande, att man vid försäljningen icke skulle taga ringaste hänsyn till, om det på en sådan egendom finnes en torpare, som hade ett eget hus, och hans anspråk på att ej blifva lidande genom försäljningen, så ligger det i sakens natur enligt föreliggande förslag, att en dylik egendom kan säljas i mindre delar, och således hvarje torpare få köpa den jord, på hvilken hans hus ligger. Detta har ock i åtskilliga fall hittills så tillämpats, och för ett eller ett par år sedan vid en försäljning af kronoegendom i Villands härad af Kristianstad län föreslogo uppskattningsmännen, att en sådan egendom skulle säljas i mindre delar just för att bereda tillfälle för torparen att kunna blifva egare af den jord, hvarå deras hus voro uppförda. Så skedde äfven, och tre eller fyra torpare, som egde egna hus på egendomen, köpte vid auktionen de jordtomter, på hvilka deras hus voro byggda. På samma sätt tror jag ock, att man fortfarande skall gå till väga, om detta förslag antages, och att det skulle blifva möjligt för en större angränsande jordegare att slå under sig bredvidliggande mindre egendomar, anser jag icke behöfva befaras, just om man styckar dessa egendomar, hvilka derigenom vanligen komma upp i ganska högt pris. Derfor kunna icke angränsande jordegare så lätt komma åt dem, utan resultatet blir, hvad kammaren alltid uttalat och önskat, att man får ett ökad antal sjelfständiga jordegare och köpare af statens jord, i synnerhet smärre torpare, hvilka detta förslag ovilkorligen skall hjälpa.

Detta är således icke att handla i rak strid mot hvad denna kammare förut uttalat, utan just att gå i samma riktning, och jag kan icke annat än vara Kongl. Maj:t synnerligen tacksam för det steg, som här företagits i en rätt riktning. Dessa förslag hafva

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

alltid mött motstånd i Första Kammaren, men deremot vunnit understöd i denna kammare. Det vore då märkvärdigt, om man nu skulle besluta i motsats mot hvad Andra Kammaren förut önskat, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre von Essen: Herr talman, mine herrar! Den förste talaren yttrade, om jag ej mins orätt, att han ansåg, att staten ej hade råd att sälja dessa egendomar, enär inkomsten af dem vore af den betydelse, att deras försäljning skulle medföra en stor förlust. Kongl. Maj:ts proposition innehåller emellertid den upplysning, hvilken statsutskottet äfven refererat, att de hittills försälda kronoegendomarne hafva egt ett taxeringsvärde af 1,715,068 kronor 99 öre och betingat ett försäljningspris af 2,922,017 kronor 34 öre. Arrendet för alla dessa egendomar uppgick till 57,404 kronor 44 öre, hvilket utgjorde 3,35 procent af taxeringsvärdet, men blott 1,96 procent af köpeskillingarne. Man kan väl icke säga, att detta är en fördelaktig placering af egendomar, då man icke haft mer än 1,96 procent. Dervid bör anmärkas, att från några af dessa egendomar, och icke så få, äro undantagna skogsarealer, hvilka inberäknats i taxeringsvärdena, och hvilka staten behållit. Innan egendomarna utbjödos till försäljning, hade nemligen domänstyrelsen att tillse, huru vida någon del af skogsmarken, såsom utskiften och sådant, borde lämpligen undantagas för att läggas till befintliga kronoparker eller, der boställen med skogsområden voro belägna, jemte dessa sammanslås till en kronopark under samma revirförvaltare, som i öfrigt hade tillsyn öfver reviret, hvarigenom inga ökade kostnader för tillsynen behöfde ifrågakomma. Nu är det väl sant, som den ärade talaren anmärkt, att den skog, som staten inköpt för dessa medel, icke i den närmaste framtiden kommer att lemna samma ränta som de sålda egendomarna, emedan det ofta är ungskog, som ännu icke kan afverkas på någon tid. Detta må vara delvis riktigt, ehuru icke så sällan äfven afverkningsbar skog inköpts, men i stort sedt måste man medgifva det rätta uti att dessa skogar komma in bland statens kronoparker för att dels fylla de luckor, som der uppstå i samma mån som afverkningen fortgår på andra kronoparker och dels bidraga till en konstant ökning af statens skogar.

Det är ett stort mål, Riksdagen satt sig före, då den beslutat att använda så stora belopp till inköp af skogar, fast vi redan hafva en ganska stor del, ehuru procentvis ofantligt mycket mindre än i andra länder. I vårt land, med dess nordliga läge och der stora faror skulle uppstå af bristande skogstillgång, synes det vara ett statsändamål af stor vigt för statsmagterna att se till, att staten måtte få tillräckliga skogsarealer. Det är icke nog att dervid blott tänka på denna inkomst, som är konstant och af afsevärd betydelse, utan man måste ock taga i betraktande den stora förmånen för skilda orter att kunna få köpa sitt behof af timmer och ved i närheten, och man söker därför skaffa skogsområden i de orter, som bäst behöfva sådane.

Det är sant, att längre norr ut kan det icke vara i samma grad behöfligt att öka statens skogsarealer, men äfven der är det nyttigt, ty stora trakter äro redan afverkade, och i de norrländska länen äro skogarne ur såväl klimatisk som andra synpunkter af synnerligt stor vigt. I en landsdel, Jemtland, har skogssköfvingen gått ganska långt, därför att staten der icke haft några större boställsområden eller kronoparker, och der, i en så nära fjellen och så högt belägen landsända, skulle det medföra stora faror, om man icke tillgodosåge behovet af framtida skogstillgång, hvilket emellertid nu i viss mån skett derigenom att, då boställen sålts, skogen undantagits till kronoparker.

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

De inköp som skett uppgå sedan år 1875 till 2,479,656 kronor, och dessa inköp bestredos under de första åren och ända till dess penningar inflöto för försålda egendomar af reservationsanslaget för skogsväsendet. Af detta reservationsanslag hafva utgått 524,082 kronor och af de medel, som influtit för sålda egendomar, 1,572,361. Om härtill lägges oguldna köpeskillingen, 382,312 kronor, uppgår sålunda hela beloppet till 2,479,656 kronor 8 öre, och för dessa penningar hafva inköpts icke mindre än 64,890 ar.

Fördelar jag nu köpesumman på inköpt areal, finner jag, att man betalt cirka 19 kronor tunnlandet för den inköpta skogsarealen. Nu är det väl sant, att detta kan anses vara rätt högt betaldt och på vissa trakter, der endast bara marker förekommit, är det väl också mycket, men på andra ställen har man deremot erhållit väl bevuxen skogsmark för ett mycket lågt pris.

Den förste talaren yttrade, att man i vissa fall äfven inköpt åkerjord för skogsodling. Ja, vill man beså dålig åker med skog, så går det ju an, men finner man det icke vara någon uträkning att beså åkern med skog, så kan man ju utarrendera densamma till torplägenheter. Han hänsyftade uppenbarligen på en egendom i Vestergötland, jag förmodar åtminstone att han menade Granviken. Vid inköpet af densamma erhöll man större åkerareal än hvad som var önskligt, men också högst betydligt med skogsmark. Egendomen låg inom ett område, der staten hade skogar, och nära bredvid hade staten förut skog. Köpet var för staten i det stora hela synnerligen lämpligt. Det kan icke hjälpas, att man stundom måste köpa åkerjord för att få skog. Egarne vilja icke sälja endast skogen, utan de vilja samtidigt blifva af med det hela.

Det är ett misstag af den andre talaren i ordningen att de större egendomssegarne skulle i någon större utsträckning inköpa de här små kronohemmanen. I de allra flesta fall är det icke förhållandet, utan det är tvärt om nästan alltid de mindre jordbrukarne som uppträda såsom spekulanter, ofta arrendatorerna, som under många år innehaft jorden. Således gynnar man icke med sådan försäljning de större egendomssegarne. Jag kan icke påminna mig mer än ytterst få fall — och jag har sysselsatt mig med dessa saker ganska mycket — då en större jordegare till sin egendom köpt sådan domän.

Vidare beror det ju, såsom den siste talaren erinrade, helt och hållet på Kongl. Maj:t att pröfva, om det är skäl att sälja eller

Ang. försälj-
ning af üt-
skilliga
mindre krono-
egendomar.
(Forts.)

icke. Jag vill till exempel framhålla, att det är mindre skäl att sälja domänerna, då många boställen ligga inom en grupp i närheten af hvarandra, hvarigenom förvaltnings- och tillsyningskostnaderna minskas, än då de ligga långt skilda från hvarandra — andra orsaker att förtiga. Således är det icke sagdt, att Kongl. Maj:t alltid *finner skäl* att sälja dessa egendomar, därför att arrendebeloppet är sådant att Kongl. Maj:t skulle dertill vara *berättigad*.

Det är mycket sant, som herr Lasse Jönsson nämnde, att det kan inträffa, att lägenhetsinnehafvare och sådane som sitta på dessa hemman blifva illa behandlade och rubbade i sin besittningsrätt, då de der hafva egna hus.

Kammaren torde emellertid ihågkomma, att år 1888 beslöt Riksdagen att lägenhetsinnehafvare, som sitta på sådana kronoegendomar, hvilka utarrenderas på 20 år, skulle så mycket som möjligt beredas en tryggad besittningsrätt till sina lägenheter. Således beslöts skydd hvad dem beträffar; de sitta fullt tryggade under den nya arrendeperioden. Men, såsom talaren äfven antydde, så blir väl icke förhållandet om egendomarne säljas. Då blir besittningsrätten icke tryggad. Kongl. Maj:t har dock sysselsatt sig äfven med denna fråga, och jag har här i min hand en proposition, som innehåller lösningen af frågan. Så att jag tror, att om Riksdagen antager denna proposition, få äfven dessa inkast ingen betydelse.

Jag har icke mer att tillägga. Jag föreställer mig att icke Andra Kammaren vill frångå den princip, som kammaren förut ansett vara riktig. Innan jag slutar vill jag dock be att få med ett par ord fästa uppmärksamheten på anledningen dertill, att Kongl. Maj:t just valt denna tidpunkt att framkomma med den nu ifrågavarande propositionen. Det är därför, att med år 1892 börja en del arrenden af dem, som betala intill 800 kronor, att upphöra. Nämnda år blifva 6 arrenden af denna kategori lediga, 1893 blifva 7, 1894 18 och 1895 blifva ytterligare 24 arrenden lediga och så vidare enligt den uppgjorda tabellen. Skulle nu icke beslut fattas om försäljningen, komme dessa egendomar naturligtvis att återigen arrenderas ut undan för undan på ytterligare 20 år, och sedan kunna de icke säljas, förrän denna nya arrendetid är ute. Gillar man därför principen, så torde rätta tidpunkten nu vara inne. Och för de egendomar, som 1874 och 1887 års Riksdagar beslöto skola försäljas, är tiden nu snart ute. De flesta äro försålda 1894, och det råder sålunda ingalunda ett sådant öfverflöd på egendomar till försäljning, att spekulationslusten derigenom nedtryckes.

Något vidare har jag icke att tillägga.

Herr Lyttkens: Mot försäljning af kronoegendomar har jag mången gång yttrat mig och förklarat mig anse dylik försäljning icke vara lämplig. Men sedan det förslag framkommit och vunnit godkännande, att för de penningar, som inflyta af försäljningen af dessa smärre hemman, skall inköpas skogsmark och mark för skogsplantering, så har jag ansett det vara en ganska lämplig åtgärd, dock under den förutsättning att försäljningen

begränsades till de minsta egendomarne, så att icke större egendommar komme att afhändas staten. Orsaken till detta har varit, att jag tror det för ett land vara nyttigt och nödvändigt att det finnes en arrendatorsklass, att tillfälle lemnas de personer, som icke hafva medel att köpa egendommar, att kunna arrendera sådana särskildt från kronan. Ty kronan lemnar goda vilkor. Särskildt fördelaktig är optionsrätten, som gör att arrendatorerna finna med sin fördel förenligt att förbättra jorden och drifva åkerbruket på ett rationellare sätt samt icke endast se på den dagliga utkomsten. Men då försäljningen sträcker sig till de stora kronoegendomarne, blir jag betänksam, ty det har visat sig vid försäljningen af de små egendomarna, att man icke alltid tagit hänsyn till att det fåns skog på dessa små ställen, hvilken skog icke kunde gifva något i arrende, då arrendatorerna allenast hade rätt att deraf taga till husbehof och vedbrand. Sådana egendommar betaltes med mycket mer än man kunde tro, och detta beroende på skogsarealen. Jag kan specielt nämna ett par ställen i Vestra Småland, så små att de endast gäfvor ett par hundra kronor i årligt arrende, men med så stor skogsareal och tillfälle till afverkning, att de inköptes af skogsspekulanter.

Finansministern häntydde på de skogar, som voro i tillväxt. För mig, som bor i en trakt, fattig på skogar, men rik på kala hedar, är det nogsamnt känt, huru svårt det är att sakna skog. Det är icke endast för att begagnas till vedbrand skogen behöfves, utan äfven för klimatiska förhållanden. Ty der skogen saknas i vårt land, der härja stormar och vindar, som äro farliga för allt lefvande och skadliga för åkerbruket och nästan göra att vi få ett Island i Sverige. Derfor är det af vigt att det finnes hemman, som tillhöra kronan, der man icke har rättighet att bedrifva skogssköfving. Detta borde man behjerta och tänka på att skogen bör odlas för *klimatiska* förhållanden, mer i skoglösa trakter än på andra ställen.

Äfven om man toge detta i betraktande, skulle jag icke vara med om försäljningen af hemman, som gifva 500 kronor i arrende, om icke det tillägget funnes, att Kongl. Maj:t har rättighet att pröfva i hvarje särskildt fall. Det finnes ställen, som icke äro värda att staten har dem kvar till jordbruksfastigheter, och sådana är väl skäl att afyttra, men man borde icke sälja sådana, der skog finnes. Jag skulle vilja hafva ett tillägg till utskottets förslag i dess första punkt, ett tillägg så lydande: "dock att Kongl. Maj:t tager noga i beaktande, att icke sådana egendommar, som hafva större eller mindre skogsarealer, få försäljas." Men sedan jag nu hört af finansministerns yttrande huru han intresserar sig för skogarne, är jag öfvertygad om att det i allt fall kommer att ingå i Kongl. Maj:ts plan.

Då jag begärde ordet, hade jag icke hört finansministern, utan gjorde det för att framhålla de nuvarande arrendatorernas optionsrätt till de egendommar, som de hafva på arrende. De hafva vid arrendet erhållit sådan rätt, om de sköta egendomen väl. Denna rätt bör icke fräntagas dem utan vederlag eller godtgörelse. De

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

böra erhålla någon ersättning för det arbete de nedlagt på egendomen. Detta är ofta af stor betydelse; de kunna hafva nedlagt allt hvad de ega, då de veta att de hafva egendomen med optionsrätt. Om nu egendomen utan vidare såldes, kunde de afklädas allt. Men af finansministerns yttrande har jag nu hört, att vi hafva att vänta en kongl. proposition, som är ämnad att trygga dessa arrendatorers rätt. Då nu Kongl. Maj:t vid försäljningen tänker fästa afseende vid dessas lagliga rätt och på något sätt tänker bereda dem ersättning, hade jag icke behöft begära ordet, men efter jag fått det, har jag velat framhålla hvad jag nu gjort, och samtidigt anhålla hos regeringen att icke bortsälja skogbärande egendomar i för öfrigt skoglösa trakter och vid inköp af skogsmarker taga hänsyn till de trakter, som hafva kala heddar, och plantera skog särdeles på de trakter, som lida brist på allt hvad skog heter.

För öfrigt har jag intet att tillägga.

Herr Lasse Jönsson: Med anledning af finansministerns yttrande att jag begick ett misstag, då jag sade att kronohemmanen kommo till de större egendomsegarne, ehuru de i sjelfva verket i allmänhet inköptes af de mindre jordbrukarne, ber jag få erinra att jag icke sade att alla kronohemman så såldes, utan jag sade att det kunde inträffa, att dessa hemman komme till större egendomsegare. Det var således icke något så stort misstag jag begick.

Den siste talaren påpekade här att vi hafva att vänta en Kongl. Maj:ts proposition, som skulle betrygga arrendatorernas rätt, för den händelse dessa hemman komma att säljas. Man kan ju icke veta hvad propositionen innehåller, då den ännu icke är framlagd, men jag kunde icke fatta finansministerns uttalande på annat sätt, än att propositionen endast afsåg att skydda de på hemmanen boende torpare, som der hade egna hus, men icke att skydda arrendatorerna eller att bereda dem ersättning för den rätt de gå miste om och de kostnader de nedlagt på egendomarne.

Vore det deremot så, att dessa arrendatorer kunde vänta något skydd genom den nya propositionen, så hade jag icke något yrkande att göra, men så länge jag icke har någon visshet derom, kan jag ej afstå från mitt yrkande. Ty jag anser, att det verkligen här är fråga om en uppenbar orättvisa. I andra fall visar man stort tillmötesgående mot arrendatorer, så att, om en egendom bortarrenderas på nytt, tager man hänsyn till de kostnader, som den föregående arrendatorn nedlagt derpå, hvarjemte han har optionsrätt m. m. Men om en egendom försäljes, fästes icke minsta afseende vid hans rättigheter, vid de kostnader han på egendomen nedlagt. Det föreliggande förslaget drabbar således arrendatorerna, äfven om, såsom jag fattat det, den nya propositionen skulle erbjuda något slags betryggande för dem som innehafva mindre lägenheter. Jag kan således icke afstå från mitt yrkande, utan vidhåller det; kammaren må sedan besluta hvad den vill.

Herr Andersson i Högkil: De hufvudsakligaste anmärkningarna emot det föreliggande förslaget hafva vederlagts så väl af utskottets ärade vice ordförande som från statsrådsbänken. Jag behöfver således icke mycket sysselsätta mig dermed. Men då jag på inkomstafdelningen och inom statsutskottet varit med om föreliggande beslut, skall jag be att få yttra några ord.

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

Hvad optionsrätten beträffar, hvarom den nästföregående talaren yttrade sig, så kan den ifrågakomma så länge staten bortarrenderar en egendom; men då staten beslutar dess säljande, upphör denna rätt. Hvad för öfrigt angår de skäl, som tala för förslaget, så äro de anförda så väl i Kongl. Maj:ts proposition som i utskottets motivering. Jag skall särskildt be att få ur denna motivering uppläsa några rader. "Då resultatet", yttrar utskottet, "af den redan verkställda försäljningen af kronoegendomar otvetydigt ådagalägger, att denna försäljning varit en finansielt riktig åtgärd, och då det i socialt hänseende torde vara af betydelse, att, på samma gång arrendatorernas antal minskas, vidgadt tillfälle beredes jordbrukare att förvärfva eganderätt till fastighet" etc. Det är en åsigt utskottet här uttalar, som står i öfverensstämmelse med den grundsats, hvilken af 1809 och 1810 års lagstiftare gjordes gällande, nemligen om frihet för en hvar att all slags jord med laga fång förvärfva. Ännu finnas dock åtskilliga hinder för denna rättighet. Under allmän disposition befinna sig för närvarande 5,151 mantal, utgörande tolfte delen af Sveriges mantal, med ett taxeringsvärde af 129,548,943 kronor, eller en fjortonedel af taxeringsvärdet för all Sveriges jord. Genom fideikommissioninstitutionen äro öfver 3,000 mantal bundna, d. v. s. en tjugonedel af Sveriges jord. På detta sätt äro inalles två femtondedelar af Sveriges jord bundna:

Utskottet tillägger, att det anser "en utsträckt försäljning af de för statsverkets räkning utarrenderade egendomarne medföra afsevärd fördel för det allmänna." Ja, det torde väl efter den utredning som lemnats i Kongl. Maj:ts proposition och från statsrådsbänken vara alldeles otvetydigt. Jag tager mig därför friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Runtorp: Jag är verkligen förvånad öfver den opinionsförändring, som egt rum i denna kammare. Det är icke många år sedan vi ifrigt påyrkade säljandet af statens smärre jordegendomar, emedan förvaltningskostnaderna o. d. visat sig vara så höga, att dessa egendomar medfört icke inkomst utan tvärtom förlust för statsverket. När nu Kongl. Maj:t framlägger ett förslag, som går i samma riktning som kammarens flerfaldiga gånger uttalade önskningar — böra vi icke då vara Kongl. Maj:t tack samma härför? Den fruktan, man synes hysa för att regeringen vid försäljningen skulle kunna afyttra större skogsarealer, förefaller alldeles öfverflödig och onödig. Regeringen har verkligen visat så mycken omtanke om skogsvärden, att jag tror vi lugnt kunna öfverlemna till Kongl. Maj:ts afgörande, huruvida de olika egendomarne böra för kronan bibehållas eller ej. Det ligger

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

i sakens natur, att spridda egendomar, som endast hafva liten skogsmark, icke böra bibehållas för statens räkning, emedan det naturligtvis icke kan bära sig att hafva tillsyn och vård om så liten skog. När då staten för de penningar, som erhållas vid dessa egendomens försäljning, köper annan skogsmark under domänstyrelsens uppsigt, så gör nog regeringen sådana beräkningar, att köpen blifva för staten ändamålsenliga. Jag tror därför, att vi med tacksamhet böra mottaga det föreliggande förslaget.

Hvad deremot beträffar talet om att arrendatorernas rätt skulle förnärmast, så förefaller det mig bra besynnerligt, om staten skulle vara så bunden af den på senare tiden tillkomna optionsrätten, att den icke skulle kunna fritt besluta om sina egendomar, oberoende af arrendatorerna. Detta skulle dock vara att gå väl långt. Kan deremot något göras i denna riktning, som är rimligt och icke allt för betungande för staten, så vill jag gerna vara med derom. Men, såsom frågan nu föreligger, skall jag be att på det lifligaste få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Jakobson*.

Herr *Ola Bosson Olsson* yttrade: Sedan lång tid tillbaka har det i denna kammare varit en allvarlig sträfvan att få största delen af statens domäner eller sådana, hvilka icke lemna mer än 500 kronor i arrende, försålda. Denna sträfvan har till för några år sedan mött ett energiskt motstånd från Första Kammarens sida. Nu synes det dock af statsutskottets utlåtande, som om ledamöterna af statsutskottet från Första Kammaren skulle vara böjda för att utsträcka denna försäljning enligt det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, helst ingen af dem reserverat sig mot utskottets hemställan.

Det är ett faktum, att alla de statens domäner, som hittills blifvit sålda, gifvit en köpesumma så stor, att dess ränta till och med lågt beräknad, varit flerdubbelt större än arrendeinkomsten af dessa domäner. Härtill må läggas, att staten, under den tid de varit bortarrenderade, gjort betydliga uppoffringar på syner o. d., som skola åtminstone hvar femte år, stundom oftare, förekomma vid dessa smärre boställen. Ytterligare kommer härtill en sak, som svårligen kan bortresoneras, nemligen den, att om dessa egendomar blifva sålda, i stället för att vara bortarrenderade, och således innehafvarne blifva verkliga egare deraf, komma de att blifva betydligt bättre skötta och förvaltade. Detta ligger i sakens natur. En egare, som har besittningsrätt för alltid på sin egendom, kan nedlägga ganska betydliga kostnader derpå, emedan han — eller åtminstone hans rättsinnehafvare — får njuta frukterna deraf. Annorlunda förhåller det sig med en bortarrenderad egendom. En arrendator får göra temligen begränsade kostnader, så vida han tänker få dem ersatta. Annu många andra skäl skulle kunna anföras, som enligt min åsigt kraftigt tala för säljandet af ifrågasvarande statsegendomar.

Jag skall i sammanhang härmed be att få, till den kraft och

verkan det hafva kan, framställa till herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet en önskan med afseende på nu föreliggande fråga. Det heter i det kongl. förslaget, att "det må bero på Kongl. Maj:t att, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna huruvida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försälas". Det skulle enligt mitt förmenande vara synnerligen önskvärdt, om vid dessa försäljningar regeringen ville tillse, att så vidt möjligt är, der så ske kan, dessa egendomar såldes i smärre delar, på det att det måtte blifva flere sjelfständiga egare. Derigenom skulle det missförhållandet undanrödjas, som af några föregående talare framhållits, att nemligen torpare på statens egendomar skulle vid försäljningen förlora sin besittningsrätt. Om sådana domäner såldes i smärre delar, kunde det ganska ofta inträffa, att en del af dessa torpare kunde köpa sig såsom mindre fastighet den torplägenhet han förut som torpare innehåft. Utan tvifvel skulle detta äfven för staten vara fördelaktigt. Ty det har alltid visat sig vara så, att i ju smärre delar en egendom säljes, desto större blir köpesumman för det hela. Då dessutom vårt svenska folk de senaste åren i ganska stora skaror utvandrat till Amerika och andra främmande verldsdelar, skulle det vara ganska fördelaktigt, om det bereddtes tillfälle för en del mindre bemedlade att få sig en liten jordegendom. Detta skulle kanske medföra den verkan, att åtskilliga stannade qvar i fäderneslandet, hvilka eljest skulle lemnat detsamma.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr *Hahn* instämde häruti.

Herr Persson i Stallerhult: En medlem af statsutskottet har såsom skäl för bifall till föreliggande förslag anført, att den föreslagna försäljningen skulle minska statens egendom. Men det är ej fråga om något dylikt, utan endast om ett egendomsbyte: att sälja mindre egendomar och köpa större. Och då man sålt 20,000 hektar och köpt 60,000, har man tydligen icke förminskat statens egendom, utan tvärtom gjort den större.

Herr Petersson i Brystorp: Enligt den erfarenhet jag har från min hemort har det varit mycket inkomstbringande att afyttra de mindre domänerna. Jag vet specielt från den kommun jag tillhör tvenne dylika egendomar, för hvilka arrendesumman uppgick till omkring 100 kronor. Dessa 100 gingo nästan åt hvart tredje år vid synerna. Så fick man tillstånd att försälja dem, och då betingade den ena 16,000 och den andra 8,000 kronor. Det ena hemmanet köptes visserligen af en större jordbrukare, men det andra köptes af mindre bönder. Det var till och med tre stycken, som slog sig i hop och köpte och delade det. Det är sålunda icke sagdt, att de komma i *en* mans hand, när de säljas. Inom mitt kommittentskap finnes också ett annat dylikt hemman, som utarrenderas. Arrendesumman är ej stor, och dessutom får man sälja litet skog derifrån, det är icke mycket, men det skall dock verk-

Ang. försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. försäljning af ät-skälliga mindre krono-egendomar.
(Forts.)

ställas utsyning deraf, och behållningen blir på det sättet rakt ingen, ty först skall jägmästaren dit och verkställa utsyningen, och så skall kronofogden dit och försälja skogen; det är sålunda högst oklokt att behålla sådana hemman.

Här har nu talats mycket om dem, som uppfört egna byggnader på sådana kronodomäner. Jag skall gerna medgifva, att de som äro verkliga jordtorpare böra behållas vid sina rättigheter, men man får komma i håg, att till skogsbygderna kommer allt möjligt folk, både kreti och pleti, och slår sig ned. Om då kanske en arrendator icke står sig så bra på hemmanet, utan behöfver arbetare för godt pris, så låter han dem sätta sig ned på hans område i af dem sjelfva uppförda kojor. Skulle nu bestämmas, att man skulle göra en särskild undantagsbestämmelse till förmån för dessa, hur skulle detta taga sig ut? Jo, följden skulle blifva den, att der sloge sig ned många, som sedan blott komme kommunerna till last. Fattigvårdsstadgan säger, att om någon å sin egor upplåtit bostad åt så många, att det medför större tunga än som motsvaras af hans bidrag, han är skyldig att lemna särskildt tillskott. Huru skulle detta låta sig göra i fråga om dylika personer, som skulle tillerkännas dylik besittningsrätt? En annan mycket viktig sak är den, att det på många trakter är alldeles nödvändigt, att staten inköper skog. I den trakt, jag tillhör, har förut funnits mycket skog, men på de 30 senaste åren har nästan all gröfre skog tagit slut, och man har nu börjat afverka den yngre skogen till s. k. pitprops och dylikt. Så fort skogen vuxit, hugges den ned. Der är det nödvändigt, att staten köper in skog. Förr i tiden var tillsynen öfver kronoskogarne visserligen temligen dålig, men nu tager jag alldeles för gifvet, att jägeribetjeningen utöfvar en långt bättre tillsyn och uppsigt, och då har staten säkerhet, att landet icke blir alldeles flackt.

Jag har intet särskildt yrkande att göra, utan har endast velat framhålla detta.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 7.

Herr statsrådet m. m. friherre *F. von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående särskild föryttring af lägenheter från kronoegendomar, som försäljas;

angående tillägg till 7 § i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 5 september 1890;

angående försäljning till Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag af ett område af Engelholms vestra kronoplantering i Kristianstads län; och

angående godkännande af uppgjordt förslag i fråga om uppförande vid Lunds hospital för Malmöhus läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuke.

Dessa kongl. propositioner bordlades.

§ 8.

I ordningen förekom lagutskottets utlåtande n:o 26, i anledning af väckt motion om utarbetande af lagförslag till tryggande af arrendatorers rätt gent emot jordegare.

Om utarbetande af lagförslag till tryggande af arrendatorers rätt gent emot jordegare.

Motionären, herr *P. Truedsson*, hade i sin berörda, inom Andra Kammaren väckta motion, n:o 113, föreslagit att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till en arrendelag i syfte att uppmuntra det mindre jordbruket och betrygga arrendatorernas rätt gent emot jordegaren, särskildt deras rätt till ersättning för på jorden nedlagda förbättringar.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde nu:

Herr *Truedsson*: På samma gång som utskottet erkänt det berättigade i syftet med min motion, har det dock förklarar sig icke kunna tillstyrka densamma på grund af svårigheten att bestämdt lagstadga i fråga om de förhållanden, under hvilka en arrendator bör åtnjuta ersättning för på arrendet nedlagda kostnader. För min enskilda del vill jag härpå blott svara helt enkelt, att när dylikt har kunnat ske i andra länder, så borde det ock kunna ske hos oss. Vi veta ju nemligen, att t. ex. England har antagit en sådan arrendelag, som der har verkat mycket välgörande.

Utskottet har vidare såsom skäl för afslag anført, att jag i min motion icke särskildt har pekat ut, på hvad sätt eller i hvilken rigtning lagförbättringar i detta syfte skulle åvägabringas. Vi veta ju alla, att det är mycket klen bestådt med lagstiftningen i detta afseende i vårt land. Det fins snart sagdt ingenting annat än de få bestämmelser, som finnas intagna i jordabalkens 16 kap. i dess 6 och 15 paragrafer. Men dessa bestämmelser, som härröra ända från 1700-talet, äro så ofullständiga, att man med allt skäl kan säga, att vårt land i denna fråga saknar en tidsenlig lagstiftning.

Innehållet i den lag om ersättning åt arrendator för förbättringar å den arrenderade jorden skulle naturligtvis vara sådant, att ersättning ej skulle kunna komma i fråga i annat fall, än då förbättringarna verkligen höjt jordens afkastningsförmåga. Alla

Om utarbetan-
de af lagför-
slag till tryg-
gande af ar-
rendatorers
rätt gent emot
jordegare.
(Forts.)

andra förbättringar, som ej medfört någon dylik förhöjning, skulle naturligtvis icke föranleda någon ersättning.

Det är oss litet hvar bekant, huru särskildt våra stora gods-egare pläga gå till väga i afseende härå. De försöka allt mera att snart sagdt utrota alla sina smärre arrendatorer och torpare. Stora byar, som förut kunnat vara anlagda af 20 å 30 smärre arrendatorer, börja allt mera att försvinna; i stället vill man blott hafva en enda större arrendegård, och de förre arrendatorerna få med sina familjer på ett eller annat sätt söka taga sig ut, så godt de kunna. Många af dem kunna hafva lagt ned stora omkostnader på dessa sina arrendeegendomar, men få dock icke den ringaste ersättning därför. Från min hemtrakt skulle jag kunna framdraga många speciella fall härpå, men jag skall afgrannlagenhets-skäl icke tillåta mig detta. I alla händelser föreligga alldeles tillräckliga skäl för behovet af en tidsenlig arrendelag, emedan en sådan lag skulle höja jordens produktionsförmåga och förbättra så väl jordegarens som arrendatorens ekonomiska ställning. Tiden torde därför vara inne att på lagstiftningens område verkligen göra något i detta afseende.

Jag skall sluta med att helt enkelt anhålla om bifall till min motion.

Herr Lilienberg: Herr talman, mine herrar! Motionären har redogjort temligen fullständigt för de skäl, på grund hvaraf utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till hans motion. Det förnämsta af dessa skäl är, att man ansett det betänkligt att ingripa på den fria aftalsrätten. Men man måste gifva motionären rätt deruti, att vår lagstiftning om arrende af jord på landet är mycket bristfällig. Har man icke själf någon personlig erfarenhet deraf, behöfver man blott jemföra 1734 års lags torftiga bestämmelser i detta hänseende med det förslag, som för flera år sedan framlades af lagkomitén och gamla lagberedningen. Hade därför motionären gifvit sin motion större omfattning, skulle jag för min del icke hafva tvekat att på grund af densamma tillstyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en fullständig och tidsenlig arrendelag. Hans motion afser emellertid uteslutande de mindre arrendatorerna. Att lagstifta särskildt för dem, men låta de större arrendatorerna vara, ansåg man inom utskottet icke vara lämpligt. För öfrigt skall jag endast bedja att, med åberopande af de skäl utskottet anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Truedsson: Jag skall först bedja att få betyga min tacksamhet gent emot lagutskottets vice ordförande för det att han i sitt anförande uttalat sitt erkännande af syftet med min motion. Jag vill villigt erkänna, att jag kanske icke framlagt en så fullständig utredning, som varit önskelig, likasom att jag icke särskildt pekat ut, i hvilken rigtning lagbestämmelserna i detta hänseende i de särskilda fallen borde gå. Men jag ber få påpeka, att jag icke begärt något annat än en skrifvelse till Kongl. Maj:t i frågan.

Den ärade talaren anförde äfven, att jag blott skulle hafva yttrat mig om de mindre arrendatorerna. Ja, detta kan nog vara riktigt på visst sätt, men jag har dock nämnt både arrendatorer och torpare. Med torpare menar man ju i allmänhet de små arrendatorerna, de må nu betala sitt arrende med dagsverken eller med en penningeafgift, med arrendatorer deremot i allmänhet både större och smärre arrendetagare. Om jag sålunda har uttryckt mig något otydligt, så har dock min mening varit att bereda både större och smärre arrendatorers ersättning för på arrendejorden nedlagda förbättringar.

*Om utarbetan-
de af lagför-
slag till tryg-
gande af ar-
rendatorers
rätt gent emot
jordegare.
(Forts.)*

För den fingervisning utskottets vice ordförande gifvit mig i afseende på ett förnyande af min motion är jag synnerligen tacksam. Skulle jag få lefva och fortfarande hafva min plats i kammarerna, skall jag ett annat år återkomma med ett fullständigare förslag i frågan.

Medan jag har ordet vill jag äfven yttra något med anledning af hvad den ärade talaren yttrade om det s. k. fria aftalet. Det ligger ju i sakens natur, att äfven om en arrendelag skulle komma till stånd, så skulle den icke hindrande inverka på det fria aftalet, utan detta skulle lika fullt kunna ega rum, utan den skulle förnämligast vara riktad mot det egna godtycket, som så ofta framträder i behandlingen af arrendatorerna, när desse på grund af sin okunnighet eller sitt oförstånd icke fått i kontrakten införda bestämmelser, som gifva dem rätt till ersättning för de kostnader, de nedlagt på den arrenderade jorden.

Jag har ingenting vidare att tillägga.

Herr Lilienberg: Jag vill endast gent emot motionärens sista anförande erinra om, att det i hans motion talas om en lag "i syfte att skydda det *mindre* jordbruket".

Jag ber vidare att ytterligare få säga, att, om man vill aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i det syfte motionären afsett, det synes mig, som om man mera tydligt och bestämdt borde utsetta, i hvilken riktning lagstiftningen bör gå. Jag tror, att uttrycket "lagstiftning i syfte att uppmuntra det mindre jordbruket" är allt för allmänt hållet, och att man bör närmare precisera och bestämma, hvad man önskar.

Herr Andersson i Nöbbelef: Det kan vara sant, som motionären påstår, att arrendelagstiftningen är bristfällig och ofullständig, och att rättelse deri är nödig. Men jag tror därför icke, att det är lämpligt att ingå på det förslag, som motionären framställt. Motionären uttalar i sin motion bland annat den önskan, att arrendatorernas rätt att få ersättning för på jorden nedlagda förbättringar måtte betryggas. Detta kan nog i princip vara riktigt, men tar man hänsyn till de faktiska förhållandena, så är det icke alltid sagdt, att det så är. Man kan ju tänka sig, att en egendomsegare har en egendom, som befinner sig i ett mycket uselt skick, och utarrenderar den till en person mot särdeles billig arrendeafgift, mot vilkor, att arrendatorn fullgör de eller de ar-

Om utarbetan-
de af lagför-
slag till tryg-
gande af ar-
rendatorers
rätt gent emot
jordegare.
(Forts.)

betena för egendomens förbättring. Och det är ju tydligt, att det skulle innebära en orättvisa mot egendomsegaren, om han under sådana förhållanden skulle vara tvungen att gifva arrendatorn särskild ersättning för de arbeten han utfört.

På dessa skäl anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad; och efter det herr tal-
mannen gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden, som der-
under förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Slutligen föredrogos, hvart för sig, och biföllos lagutskottets
utlåtanden:

n:o 27, i anledning af väckt motion om utarbetande af förslag
till lag om skydd för industriella mönster och modeller; och

n:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag
till lag angående ändrad lydelse af 104, 106 och 113 §§ konkurs-
lagen den 18 september 1862.

§ 10.

Följande nya motioner afgåfvos, nemligen af:

herr *E. Hammarlund*, n:o 187, om ändringar i villkoren för
tidningars och tidskrifters postbefordran; och

herr *A. V. Ljungman*, n:o 188, om bestämmande af vissa vil-
kor för antagande af Kongl. Maj:ts proposition n:o 56, i fråga
om reglering af Bergslagens jernvägsaktiebolags obligations-
skuld.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckta motioner om förändrade bestäm-
melser i fråga om sättet för val af riksdagsman till Andra Kam-
maren;

n:o 6, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af
§§ 17, 24 och 25 riksdagsordningen; och

n:o 7, i anledning af väckt motion med förslag till lag om
val till Riksdagens Andra Kammare.

statsutskottets utlåtanden:

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Eslöfs köping af en del af militiebostället $\frac{3}{8}$ mantal Eslöf n:o 13 samt $\frac{2}{3}$ mantal Eslöf n:is 15 och 17 i Vestra Sallerups socken af Malmöhus län;

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsondring af jord från indragna militiebostället Torp Södre i Elfsborgs län;

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Mariefred af viss Gripsholms kungsladugård tillhörig mark; och

n:o 40, i anledning af väckta förslag dels om statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar och dels om nedsättning af räntan å de till dylika jernvägsanläggningar lemnade låneunderstöd af statsmedel;

bevillningsutskottets betänkande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels framläggande af förslag till inrättande af en frilagersinstitution, dels ock utredning af frågan om inrättande af en svensk frihamn vid Öresund;

bankoutskottets memorial n:o 9, med förslag till omröstningsproposition med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om bankovinstens användande;

särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 1, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts propositioner med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete och angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt, än äfven herr A. Hedins motion med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbetet;

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning angående handel med vin och maltdrycker;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 12, med anledning af väckt motion om ändringar i de administrativa stadgandena rörande församlingsrätten; och

n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om vissa åtgärders vidtagande i anledning af Riksdagens beslut om anställande af skogsingenjörer; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14, i anledning af väckta motioner om införande af zontariff vid statens jernvägar.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. O. Örwall* under fyra dagar från och med den 13 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,¹⁰ e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Måndagen den 13 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts proposition angående särskild föryttring af lägenheter från kronoegendomar, som försäljas.

Till behandling af bevillningsutskottet hänvisades Kongl. Maj:ts proposition angående tillägg till 7 § i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 5 september 1890.

Slutligen öfverlemnades till behandling af statsutskottet följande propositioner, nemligen:

angående försäljning till Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag af ett område af Engelholms vestra kronoplantering i Kristianstads län; och

angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Lunds hospital för Malmöhus läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka.

§ 2.

Efter föredragning vidare af de i senaste sammanträdet afgifna motioner, hänvisades:

herr *E. Hammarlunds* motion, n:o 187, till bevillningsutskottet;
och

herr *A. V. Ljungmans* motion, n:o 188, till statsutskottet.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 5, 6 och 7;

statsutskottets utlåtanden n:is 37, 38, 39 och 40; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 5.

Herr Herslow begärde härefter ordet och yttrade: Emot bevillningsutskottets föreliggande betänkande n:o 5 äro reservationer anmälda, ehuru tiden icke medgifvit herrar reservanter att, innan reservationstiden gått till ända, skriftligen afgifva dem. Nu äro reservationerna emellertid skriftligen affattade och under tryckning samt komma att inom kort utdelas till kammarens ledamöter. För att man likväl skall hinna taga del af dessa reservationer, anhåller jag, att kammaren måtte besluta, att detta ärende uppföres sist på föredragningslistan för nästkommande onsdag.

Den af herr Herslow sålunda gjorda hemställan bifölls; och skulle i följd häraf bevillningsutskottets ifrågavarande betänkande n:o 5 uppföras sist å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Vidare föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

bankoutskottets memorial n:o 9; och

andra särskilda utskottets utlåtande n:o 1.

Ordet lemnades till

Herr Hederstierna, som anförde: Då det nu andra gången bordlagda ärendet är af den vigt och omfattning, att det torde fordras någon tid för kamrarnes ledamöter att sätta sig in deri, och då det derjemte är önskligt, att samma ärende icke måtte förekomma till behandling i kammaren vid ett aftonplenium, hemställer jag, att detsamma må på föredragningslistan för nästa lördag sättas först bland de två gånger bordlagda ärendena.

Med bifall till denna af herr Hederstierna gjorda hemställan, beslöt kammaren, att andra särskilda utskottets utlåtande n:o 1 skulle å den föredragningslista, som komme att upprättas för kammarens sammanträde nästa lördag, den 18 dennes, uppföras främst bland de ärenden, som derförinnan blifvit två gånger bordlagda.

Slutligen bordlades för andra gången Andra Kammarens tillfälliga utskotts härefter hvar för sig föredragna utlåtanden n:is 11, 12, 13 och 14.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af 47 § i gällande tullstadga; och

n:o 7, angående vilkoren för försäljning af bränvin; samt

Första Kammarens protokollsutdrag n:o 160, med delgifning af dess beslut öfver kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ytterligare utsträckning af fridlysningstiden för elg.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,⁴⁵ e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.